

bir inancın bilimle uyum içinde olması, onun bilimsel olarak kanıtlandığı anlamında değil mevcut bulgularla çatışmadığı anlamındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müslim, "Münâfikîn", 27; Eş'arî, *Maḳâlât* (Ritter), s. 333-337; İbn Sînâ, *eş-Şifâ' el-İlâhiyyât (2)*, s. 435; İbn Tufeyl, *Hay b. Yaḳzân* (nşr. Ahmed Emîn), Kahire 1952, s. 66-67, 69-71; Fahredden er-Râzi, *Kitâbü'l-Erba'în* (nşr. Ahmed Hicâzî es-Sekkâ), Kahire 1986, II, 26-27; İbn Kayyim el-Cevziyye, *er-Rûḥ* (nşr. M. Enîs İyâde - M. Fehmî Sercânî), Kahire, ts. (el-Mektebetü'n-Nasîr), s. 289-317; Mehmed Ali Aynî, *Hayat Nedir*, İstanbul 1945, s. 10-22; O. A. Piper, "Life", *IDB*, III, 124-130; Sami S. Hawi, *Islamic Naturalism and Mysticism*, Leiden 1974, s. 106-117; Teoman Duralı, *Canlılar Sorununa Giriş*, İstanbul 1983, s. 12-19, 25-27; M. Bucaille, *İnsanın Kökeni Nedir* (trc. Ali Ünal), İstanbul 1983, s. 21-22, 276-277; Mehmet Bayraktar, *İslam'da Eurimci Yaratılış Teorisi*, İstanbul 1987, s. 155-169; J. Hick, *Arguments for the Existence of God*, London 1992, s. 14-17; Guffran Koyuncu, *Eurim*, İstanbul 1992, s. 19-25, 36-37; Ali Durusoy, *İbn Sînâ Felsefesinde İnsan ve Âlemdeki Yeri*, İstanbul 1993, s. 38; Mahlon b. Hoagland, *Hayatın Kökleri* (trc. Şen Güven), Ankara 1995, s. 37-46; Celâl Yenicheri, *Uzay Âyetleri Tefsiri*, İstanbul 1995, s. 179-181, 276-287; T. A. Goudge, "Life, Origin of", *The Encyclopaedia of Philosophy* (nşr. Paul Edwards), New-York 1972, IV, 477-479; Morton O. Beckner, "Vitalism", a.e., VIII, 253-256; J. S. Major, "Ch'i", *ER*, III, 238-239; T. Skorupski, "Dharma, Buddhist Dharman and Dharmas", a.e., IV, 334; J. Bruce Long, "Life", a.e., VIII, 541-547; G. Feuerstein, "Prana", a.e., XI, 483-484; C. Riviere, "Soul, Concepts in Primitive Religions", a.e., XIII, 428-430; W. K. Mahony, "Soul, Indian Concepts", a.e., XIII, 439; S. Collins, "Soul, Buddhist Concepts", a.e., XIII, 441-446; T. Wei-Ming, "Soul, Chinese Concepts", a.e., XIII, 448; A. E. Crawley, "Life and Death (Primitive)", *ERE*, VIII, 9-13; Dyer Ball, "Life and Death (Chinese)", a.e., VIII, 14-16; J. A. Mac Çulloch, "Nature, Primitive and Savage", a.e., IX, 201-207; H. B. Alexander, "Soul, Primitive", a.e., XI, 726-731; *The Encyclopedia of Eastern Philosophy and Religion* (ed. S. Schuhmacher - G. Woerner, İng. trc. Micheal H. Kohn v.dğr.), Boston 1994, s. 69, 297, 307, 335, 432.

İLHAN KUTLUER

HAYAT (الحياة)

İlâhî tecellilere mazhar olan ruhun bu sayede kavuştuğu yeni yaşama tarzı için kullanılan bir tasavvuf terimi.

Mutasavvıflara göre ilâhî tecellî ve nurlardan mahrum kalmış bir ruh veya kalp ölüdür. İnsan ancak bu tecellî ve nurlara mazhar olunca asıl hayata kavuşur. Tasavvuf düşüncesinde gerçek hayat bu an-

lamdaki gönül hayatıdır. Sâlikin Hak ile birlikte olmasını gerektiren bu hayata ancak nefsin ölümü ile ulaşılır. Sûfiler genellikle nefisle kalbi birbirine zıt iki güç olarak görür, birinin var olabilmesi için öbürünün yok edilmesi gerektiğini ileri sürerler. Nitekim Cüneyd-i Bağdâdî tasavvufu, "Allah'ın sendeki seni öldürüp kendisiyle diri kılmasıdır" şeklinde tarif etmiştir. Sûfilerce büyük önem verilen bu söz, sâlikin mânevî ve gerçek hayata ulaşması için nefsinin öldürülmesi ve onun aşağı arzularını yok etmesi gerektiğini anlatır. Ebû Bekir et-Tamestânî de, "Kalbin hayatı nefsin ölümündedir" (Herevî, *Ṭabaḳât*, s. 514) sözüyle bu hususu anlatmıştır. Ölmeden evvel ölmekle başlayan bu hayata sûfiler ikinci hayat derler. İkinci bir doğumla başlayan bu hayat sâlikin Allah'ın hayat sıfatına mazhar olmasıyla gerçekleşir. Sûfilerin yorumuna göre, "Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin" (el-Mü'min 40/11) meâlindeki âyette geçen ikinci dirilme bu hayata delâlet eder. Bu yolla ölümsüzlüğün sırrına ermeye "aynül-hayât" (âb-ı hayât) denilmekte (Abdülkerîm el-Cîlî, I, 40), "Âşıklar ölmez" sözü de bunu anlatmaktadır.

Herevî hayatın üç çeşidinden bahseder: İlimle kazanılan hayat, cem' halindeki hayat, Hak'la hayatta olma hali. Bunlardan ilki cehâletin, ikincisi tefrikanın, üçüncüsü de nefsin öldürülmesine bağlıdır (*Menâzil*, s. 44). Mutasavvıflar her şeyi zıddında ararlar; bunu anlatmak için, "Murad muradsızlıktadır" derler ve şem'a ulaşması için pervanenin yanması gibi sâlikin yaşaması için ölmesi ve hayat içindeki hayata ermesi gerektiğini ifade ederler. Onlara göre hayatı nefsin varlığına bağlı olan kişi daha sağ iken ölü, hayatı Hak ile olan kişi ise öldükten sonra bile diridir.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî, bir şeyin hayatta ve diri olmasının şartı olarak duyuyu değil bilgiyi görür ve bu noktadan hareket ederek maddenin de (cemâdat) diri olduğunu savunur. Çünkü her şey Allah'ı tesbih etmektedir. Bir şeyin Allah'ı tesbih etmesi için onu bilmesi, bilmesi için de diri olması gerekir. O halde her şey diridir. İbnü'l-Arabî, yağmurla toprağa hayat verildiğini ifade eden çok sayıdaki âyetlerden birini de (bk. Fâtır 35/9) zâhirî mânada anlar ve bunu maddenin diri olduğunu gösteren bir delil sayar; bu anlamdaki hayata "her şeye sirayet eden hayat" adını verir (*el-Fütûḫât*, III, 258, 346).

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 398-401; Herevî, *Menâzil* (Revân), s. 44, 189, 473-477; a.mlf., *Ṭabaḳât*, s. 489, 514; Bakîlî, *Meşrebü'l-ervâh*, s. 146, 277; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûḫât*, III, 258, 264, 346, 277; 116, 189, 365; Aziz Nesevî, *İnsân-ı Kâmil* (nşr. M. Molé), Tahran 1403/1983, s. 386-387; Alâüddeve-i Simnânî, *Çihil Meclis*, Tahran 1366 ḫş., s. 68; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Medâricü's-sâlikîn*, Kahire 1983, III, 269-305; Abdülkerîm el-Cîlî, *el-İnsânü'l-kâmil*, İstanbul 1300, I, 40, 44; Ankaravî, *Minhâcü'l-fukarâ*, Bulak 1256, s. 255; Hifnî, *Muştalahât*, s. 84; *el-Mu'cemü's-şu'fî*, s. 363-367; Muhammed Takî Ca'ferî, *Tefsir u Naḳd u Taḫlîl-i Meşnevî*, Tahran 1363 ḫş., XV, 301-328; Seyyid Sâdık Güherîrî, *Şerḫ-i İstîlâḫât-ı Taşavvuf*, Tahran 1368 ḫş., IV, 314-321.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

HAYAT

Kuruluş yıllarında Cumhuriyet düşüncesinin sesi olarak yayımlanan fikir ve edebiyat dergisi.

Cumhuriyet'in ilânından üç yıl sonra, baskısı İstanbul'da yapılmakla beraber hükümet merkezi Ankara'da neşir hayatına girerek 2 Aralık 1926'dan 30 Aralık 1929'a kadar çıkmıştır. Haftalık olan dergi üç yılı dolduran yayın süresi içinde, her sayısı kapak dışında yirmi büyük sayfa hacminde altı cilt tutan 146 sayılı bir koleksiyon meydana getirir. İlk iki yıl eski harflerle yayımlanıp Latin alfabesinin kabulü üzerine 1928 Ağustosundan itibaren okuyucusunu yavaş yavaş bu harflere alıştırdıktan sonra 29 Kasım'dan (nr. 105) itibaren de tamamen yeni harflere basılmıştır. Maarif Vekâleti'nin maddî ve mânevî desteğini gören dergi 3 Mayıs 1928'e kadar Mehmet Emin'in (Erişirgil), ardından Nâfi Atuf'un (Kansu) birkaç sayı süren mesul müdürlüğünden sonra kapanıncaya kadar Faruk Nafiz'in (Çamlıbel) idaresi altında çıkmıştır. *Hayat*, aynı mahiyette bir başka dergi bulunmadığından kapanışı kültür hayatında bir boşluk meydana getiren *Yeni Mecmu'a*'nın (1917-1923) yerini alabilen bir dergi olmuştur. Oradaki imzaların çoğu burada yer alırken genç nesilden yeni kalemlerle de yeni bir kadro meydana gelir.

İlk sayıda Mehmet Emin'in, amaçlarının gençliğe ilim sevgisi aşılamak olduğunu, gençliğin inkılâba olan borcunu ancak bu şekilde ödeyebileceğini belirten bir yazısı, her sayının ilk sayfasında *Hayat* başlığı altında da Nietzsche'nin, "Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!" sözü derginin prensiplerini ifade etmektedir. Geniş aydın zümresine hitap eden bir kültür dergisi olan *Hayat*, yayımlandığı üç yıl boyunca bil-